

Weerbare Spaanse boeren dankzij lage loonkosten en veel melk

Spaanse melkveehouders ontvangen een lagere melkprijs dan veel collega's elders in Europa. Dankzij een torenhoge melkproductie per koe weet Spanje de kostprijs op een scherp niveau te houden. De hoge productie gaat samen met een fors verbruik aan krachtvoer. De Spanjaarden die zijn aangesloten bij European Dairy Farmers (EDF) voeren gemiddeld zelfs 11,6 kilo per koe per dag.

TEKST TIJMEN VAN ZESSEN

Bijna 1400 euro per koe aan voerkosten. De Spaanse bedrijven die lid zijn van European Dairy Farmers (EDF) zijn van alle EDF-leden het minst zuinig met voer. Ze geven 400 euro meer uit dan het gemiddelde EDF-lid in Europa. Melkveehouders in Spanje zijn erg afhankelijk van voeraankoop (en voerimport), omdat de hoeveelheid landbouwgrond er schaars is. Met een gemiddelde veebezetting van 3,6 koeien per hectare valt het niet mee

om zelfvoorzienend te zijn in ruwvoer. Toch lukt het de Spanjaarden om een scherpe kostprijs neer te zetten, zo bleek tijdens het EDF-congres in Santiago de Compostela. Deze stad ligt in het noordwesten van Spanje, in de regio Galicië, waar veertig procent van de nationale zuivelproductie vandaan komt.

De melkveebedrijven zijn er intensief, omdat er weinig landbouwgrond beschikbaar is. Slechts twintig procent

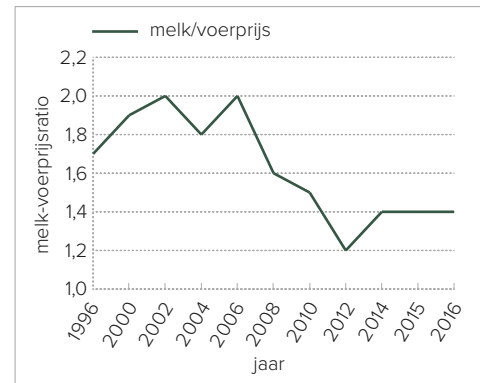

Spanje hoort bij de dertig **grootste zuivelproducenten wereldwijd**

Spanje telt bijna 16.000 melkveebedrijven die samen goed zijn voor een productie van 6,7 miljard kilo (meet)melk. Volgens cijfers van het IFCN (International Farm Comparison Network) staat het land daarmee op plaats 27 van de wereldranglijst voor melkproductie. De melkplaspas groeide de afgelopen vijf jaar gemiddeld 1,7 procent per jaar. Het aantal melkveebedrijven nam in dezelfde periode met 7 procent af. De gemiddelde bedrijfs-grootte kwam in 2016 uit op 54 melkkoeien per boerderij, ongeveer de helft van het aantal stuks melkvee op Nederlandse bedrijven. In een land waar veehouders sterk afhankelijk

zijn van aangekocht voer, speelt de melk-voerprijsratio een belangrijke rol. Met uitzondering van 2017 is dit kengetal sinds 2008 niet meer boven de 1,5 uitgekomen (figuur 1). De jaren daarvoor waren aanmerkelijk lucratiever voor Spanje. In 2002 en 2006 lag de prijs van een kilo melk zelfs dubbel zo hoog als de prijs van een kilo voer.

Dankzij een aanmerkelijke stijging van de productie per koe weten de Spanjaarden die bij EDF zijn aangesloten, alsnog boven breakeven uit te komen. De afgelopen drie jaar nam de productie toe met 750 kilo melk per koe.

Figuur 1 – Melk-voerprijsratio in Spanje (bron: IFCN)

van het oppervlak is bestemd voor landbouw. Een veel groter deel van het land is in gebruik voor bos(bouw).

Overwegend pachtland

De sterke fragmentatie van de percelen is een bijkomende belemmering om grote oppervlakten landbouwgrond te kopen en te bewerken. Dat heeft enerzijds te maken met de grilligheid van het landschap, maar nog veel meer met de manier waarop het bezit van grond in Spanje overerft. De grond gaat bij een erfenis in gelijke delen over naar de volgende generatie, zonder dat dit in een testament valt te wijzigen. Soms is een hectare daarom het eigendom van acht verschillende eigenaren (zie kader p. 38). Het hindert de mobiliteit van grond, er komt hoegenaamd geen transactie tot stand. Het grootste deel van de bedrijven is hierdoor in hoge mate van pachtgrond afhankelijk.

De pachtprizen van die grond zijn in vergelijking met Nederland en Vlaanderen dan weer niet bijster hoog. Spanjaarden betalen een pacht van ongeveer 200 tot 400 euro per hectare, afhankelijk van de regio waar de grond ligt. Een acceptabel bedrag, zeker omdat het klimaat in Galicië (900 millimeter neerslag en meer dan 2000 uren zon) zeer geschikt is voor landbouw.

In de kostprijsvergelijking van EDF komen de Spanjaarden met hun landkosten gunstig uit de bus. Door de schaarste aan grond zou je denken dat hogere prijzen voor de hand liggen. Toch is daarvan tot dusver geen sprake. De geringe omvang van de percelen en de afstand naar het bedrijf maken de bewerking duur. Er is wel schaarste aan grond, maar het aantal boeren dat bereid is om hogere bedragen pacht neer te tellen, is beperkt. De Spaanse melkveehouders vinden de prijzen voor pacht-

Spaanse melkveebedrijven zijn erg afhankelijk van voeraankoop

▲
Zand is een veelvoorkomende bedding in de ligbox

land nog steeds hoog. Voer aankopen is veelal goedkoper en eenvoudiger.

Scherpe kostprijs

Volgens cijfers van de melkcontrole reikt de gemiddelde productie per koe in Spanje tot boven de 10.000 kilo melk in 305 dagen. De gehalten zijn wel laag: gemiddeld 3,65% vet en 3,21% eiwit. Ongeveer de helft van de bedrijven neemt deel aan productieregistratie. Op de bedrijven van de vijftien Spaanse EDF-leden komt de productie uit op meer dan 11.000 kilo melk per koe. 'Spaanse bedrijven produceren ruim 2000 kilo melk per koe extra ten opzichte van het gemiddelde binnen EDF. De kosten per koe liggen hierdoor wel iets boven het gemiddelde en het krachtvoerbruik komt uit op 37

kilo per 100 kilo melk. Maar de Spaanse veehouders weten de melk tegen een zeer lage kostprijs te produceren: afgelopen jaar lag het break-evenpunt beneden de 32 euro per 100 kilo melk', vertelde Steffi Wille Sonk op het congres (figuur 2). Ze is als onderzoeker en coördinator werkzaam voor EDF.

Wille Sonk nam de Europese melkveehouders mee in haar zoektocht naar een verklaring voor de scherpe Spaanse kostprijs. Ze wees op meerdere effecten en kwam terug op de hoge melkproductie. De dalende kostprijs die Spanje de afgelopen drie jaar wist neer te zetten, ging samen met een stijging in melkproductie van 750 kilo melk per koe. Een verdunningseffect dus. Daarnaast profiteren de Spaanse boeren van lage kosten voor arbeid. Het doorsnee uurloon voor een betaalde

Eén hectare van acht verschillende eigenaren

De verkaveling van het bedrijf Satochope is kenmerkend voor Galicië, de meest noordwestelijke regio van Spanje. Het landschap is rijk aan bos en de percelen zijn sterk gefragmenteerd. 'Wij bewerken in totaal 186 percelen, die een oppervlak van 97 hectare bestrijken. Een enorme klus, en dan doen we het meeste werk nog met eigen medewerkers ook', vertelt Manuel Iglesias Canda, die 227 koeien melkt.

De versnippering van het land is onder meer het gevolg van de wijze waarop het bezit van de grond overgaat van generatie op generatie. Ieder kind krijgt bij een erfenis een gelijk deel van het grondbezit van ouders. 'We gebruiken percelen van één hectare die in het bezit zijn van acht verschillende eigenaren', legt Manuel uit.

Het eigen ruwvoer is door de hoge bewerkingskosten relatief prijzig. De veehouder is dagelijks 2,90 euro per koe kwijt aan ruwvoer. Krachtvoer kost hem 2,10 euro per koe per dag. Niet zozeer vanwege een hoge voerprijs; die is met 21 euro per 100 kilo te overzien. De hoge dosering van krachtvoer – gemiddeld 10 kilo per koe per dag op de totale veestapel – is de voornaamste verklaring voor de stevige voerkosten.

Door de hoge veebezetting gaat er veel mest op de grond. 'Op sommige percelen grasland maaien we zes of zeven snedes per jaar, na elke snede volgt er een bemesting van zestig ton per hectare', vertelt Manuel. Satochope is een van de weinige bedrijven in Spanje met melkrobots. De relatief lage uurlozen maken een robot minder snel aantrekke-

Manuel Iglesias Canda: 'Na elke snede geven we 60 ton drijfmest per hectare

lijk. 'We willen graag drie keer melken, maar er zijn geen mensen voor te vinden', legt Manuel uit. 'Juist bij een hoge melkproductie per koe is een derde melking effectief.'

Spaanse zuivelsector moet beter inspelen op de markt

De melkprijzen in Spanje steken schril af tegen de opbrengst die veehouders in andere landen krijgen voor een liter melk. Spanje is al jaren op zoek naar een sterke zuivelkolom. Naar een keten met sterke coöperaties, een stevige marktpositie en een goede samenwerking tussen veehouders en afnemers. In 2014 was melkveehouderij-econoom Jelle Zijlstra van Wageningen Livestock Research in Spanje om kennis uit te wisselen. De Spaanse melkveehouders wilden graag leren hoe de succesvolle organisatie van de zuivelketen in Nederland tot stand kwam. Het moest leiden tot een groter aandeel van de marges die in de sector werden verdiend. 'Spanje is een netto-importeur van zuivel en een groot deel van de melk wordt verwerkt in dagverse zuivel. Er zijn in Spanje in de loop

der tijd veel minder producten met meerwaarde opgebouwd, zoals we die kennen in Frankrijk, Italië en Nederland. In Nederland bestaat een sterke coöperatieve structuur die meer markgericht opereert en gebruikmaakt van goede exportkanalen', aldus Jelle Zijlstra. Vier jaar later is er in Spanje weinig wezenlijk veranderd. De Spanjaarden doen er volgens Zijlstra verstandig aan om meer werk te maken van hun marktpositie. Nu verwachten de boeren te veel van de overheid. In 2014 werd veel energie gestoken in het opzetten van melkcontracten, collectieve overeenkomsten tussen boeren en zuivelafnemers. Dat was mogelijk doordat de EU ruimte creëerde voor producentenorganisaties (PO's). Die moesten weerstand bieden aan de moeilijke marktomstandigheden. Zijlstra: 'Dit soort constructies

Jelle Zijlstra: 'Spaanse zuivelindustrie werkt nauwelijks aan producten met meerwaarde'

zijn leuk voor de onderhandelingspositie, maar uiteindelijk moet je het geld verdienen met inspelen op de markt. Daar ligt volgens mij het geheim voor een hogere melkprijs.'

arbeidskracht op de bedrijven kwam uit op 11 euro. De hoge werkloosheid tijdens de economische crisis heeft hier mede aan bijgedragen. 'Dit lage uurloon maakt het mogelijk om relatief veel uren in de bedrijfsvoering te steken. Het faciliteert de hoge productie per koe, zonder dat de arbeidskosten uit de hand lopen', zei Wille Sonk. De relatief geringe hoeveelheid grond heeft als voordeel dat de machinekosten, de bewerkingskosten, lager zijn dan gemiddeld. Minder investeringen in machines en grond betekent ook minder kosten voor kapitaal.

Minder strenge handhaving milieufspraken

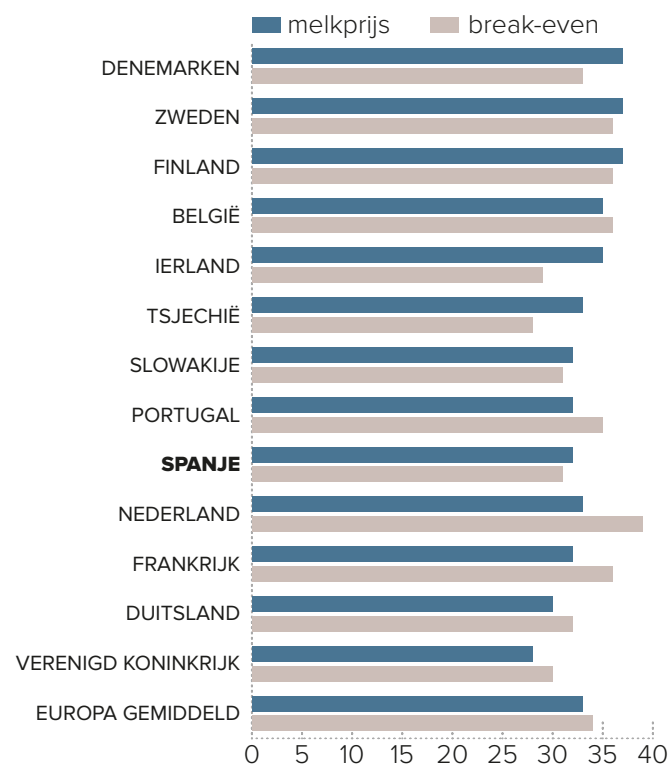
De omstandigheden voor de Spaanse melkveehouderij zijn op het eerste oog aantrekkelijk. Maar er zijn ook uitdagingen. Tegenover de lage kostprijs staat een eveneens lage opbrengst. Spanjaarden worden niet verwend met hoge melkprijzen (zie ook figuur 2), omdat de zuivelindustrie vooral inzet op producten met relatief weinig marge, zoals lang houdbare melk. De zuivelketen als geheel is ook minder sterk georganiseerd (zie kader op deze pagina), waardoor de onderhandelingspositie ten opzichte van de retail betrekkelijk zwak is. Buitenlandse marktpartijen kunnen eenvoudig binnendringen in het winkelschap.

Een andere uitdaging waar de Spanjaarden mee moeten omgaan, is de afhankelijkheid van grote hoeveelheden krachtvoer. Dat maakt hun bedrijf kwetsbaar voor prijschommelingen. Daarom is het heel gebruikelijk dat boeren als collectief krachtvoer inkopen en de prijzen vastleggen voor langere tijd. Niettemin blijft het rendement van het doorsnee Spaanse melkveebedrijf in hoge mate samenhangen met de voerprijzen.

Het aanvoeren van veevoeders heeft nog een ander gevolg. Naarmate er meer input van buiten nodig is, is de mineralenkringloop op regionaal niveau minder gesloten. De melkveehouderij is in Spanje minder gewend aan strenge klimaateisen of handhaving van milieufspraken. Ook als ze zijn gemaakt in Europees verband. Het uitrijden van dierlijke mest is formeel aan dezelfde re-

gels gebonden als in overige EU-landen, maar in de praktijk brengt de Spaanse melkveehouder fors meer mest op het land dan elders in Europa. Spanje behoort Europees gezien ook tot de landen die de meeste antibiotica inzetten in de dierhouderij. |

Figuur 2 – Break-evenmelkprijs versus werkelijke melkprijs op EDF-bedrijf in Europa (bron: EDF)

* Tijdvakken variëren per land, in een jaar waarin de melkprijs sterk fluctueert vertekent dit het beeld.

** De resultaten geven een indicatie, maar zijn door de geringe aantallen niet representatief als statistische gegevens.

*** Break-even is de melkprijs waarbij alle bedrijfseconomische kosten zijn gedekt.